

munitae Philisthaeorum, Accaron. Quodsi igitur revera Diospolis eadem sit, quae Arimathaea, ut vult *Euseb.*, dicendum potius erit aliam esse Arimathaeam a Rama Samuelis.

Iam contra Ramam Beniamin hae faciunt rationes.

1) Exigua inter Ramam Beniamin et Gabaam Saulis est distantia, et enim er-Ram et Tulel-el-Ful ne horae quidem itinere distant. Idem confirmat Iud. 19, 42 sq. : « Transibo usque Gabaa et, cum illuc pervenero manebimus in ea, aut certe in urbe Rama ». Confirmat itinerarium Is. 40, 28 sqq. descriptum. Iam, uti vidimus, Saul nobis describitur omnino ignarus personae Samuelis, quem nunquam antea viderit, cf. 9, 48. Estne possibile, Saulem degentem in Gabaa, unde Rama oculis cerni poterat, nunquam tot annis eam urbem adisse, nunquam vidisse prophetam, ad quem undique Iudaei confluebant?

2) Iter Saulis a Gabaa ad Samuelem non ita accurate assequi possumus, quod ille videatur esse progressus quasi in incertum, vagantes secutus asinas, et quod insuper terram Salisa, Salim et Lemini 9, 4 ignoremus. Sed aliud est de Saulis reditu. Recta, ut ex contextu eorum patet, quae 9, 5 et 10, 2 de sollicitudine patris Cis dicuntur, Rama rediens Gabaam transit Saul prope sepulchrum Rachel, quod 10, 2 prope Bethlehalem collocandum ostendimus. Ergo Rama, unde profectus erat Saul, erat in tribu Iuda, longius etiam quam Bethlehem a finibus Beniamin remota.

Hinc etiam novissimum opus cartographicum : Map of Western Palestine by C. R. Conder and H. H. Kitchener, reduced from the one inch map, London 1881, in folio additio, Ramam Samuelis ei, quem nos defendimus, loco in tribu Iuda adscribit.

3) Saulis publica electio 1 Reg. 10, 47-27.

Arg. — Conventu populi a Samuele Masphem coacto sorte eligitur Saul, quem plures regem salutant, alii despiciunt.

v. 17 « *Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Maspha* », locum utique convenientissime electum, ubi recens ostenderat Dominus, quam gloriose ipse populum suum, licet rege careret, posset salvare; v. 18 « *et ait ad filios Israel Haec dicit Dominus Deus Israel : Ego eduvi Israel de Aegypto, et erui vos de manu Aegyptiorum, et de manu omnium regum, qui affligebant vos* ». Reges devictos recenset, populo regem exposcente (*Clair*). Formula *Ego eduvi vos de Aegypto* solemniter est Deo, quando agitur de eius auctoritate et praecceptis inculcandis, et saepe iungitur formulis « ut essem vester Deus », « mei enim servi sunt », « ut haberet populum haereditarium » (cf. Deut. 4, 20, et supra v. 4). Habes eam formulam initio decalogi Ex. 20, 2; Deut. 5, 6; in promul-

gatione aliorum mandatorum Ex. 20, 46, Lev. 11, 45; 19, 36; 22, 32 sq.; 23, 38, 42; 26, 12 sq.; Num. 13, 41; in ultima oratione Iosue 24, 6, 17; in oratione angeli Iud. 2, 4 et prophetae 6, 8 sqq. Porro factum educationis ex Aegypto efferri consuevit, quando Deus de infidelitate populi conqueritur, uti h. l. et 8, 8. v. 19 « *Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus* » — ita recte *Vulg.* vertit *Hebr.* *ipse* — « *salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris, et dixistis : Nequaquam, sed regem constituere super nos* ». Pro *nequaquam* *kethib* habet *וְיִפְסִי*, et consonat accentus, vocem trahens ad priora. Sane phrasim eadem est cum altera 8, 19, et aliunde *וְיִפְסִי* et *וְיִפְסִי* saepissime permutantur, ergo standum lectioni versionum et *keri*. — Huc usque Samuel statum questionis egregie exposuerat; iam voce *Nunc ergo* proponit divinum decretum : Habebitis, quod petistis, et quidem in poenam stultae petitionis habebitis. « *Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras et per familias* ». v. 20 « *Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, et cecidit sors tribus Beniamin* », *Hebr.* *et deprehensa est tribus Beniamin*. v. 21 « *Et applicuit tribum Beniamin et cognationes eius, et cecidit cognatio Meiri* », — *Hebr.* *fussit accedere tribum Beniamin secundum cognationes eius* — « *et pervenit usque ad Saul, filium Cis. Quaesierunt ergo eum, et non est inventus* ».

Modus electionis graphice describitur. Ex Ios. 7, 14 novimus, singulas tribus fuisse divisas in cognationes (*בְּשִׁפְתָּהָ*), cognationes in domos (*בֵּית*), domus tandem individuus constabant; ex Iud. 6, 13; Num. 4, 16 novimus, nostrum *אֹרֶךְ* idem esse quod *בְּשִׁפְתָּהָ*. Accedendum igitur erat *coram Domino*, ante illud sane altare 7, 9, cuius sacrificio placatus Dominus se regem et salvatorem contra Philisthaeos tam praecclare exhibuerat. Sortium usus non infrequens erat apud Iudaeos ad divinum oraculum obtinendum. Sorte caper emissarius eligebatur Lev. 16, 8; sorte terra sancta divisa est Num. 26, 53 sq.; 33, 54; sorte detectus est scelestus Achan Ios. 7, 14 sqq.; sorte Saul reum Ionathan demonstravit 1 Reg. 14, 38 sqq.; sorte ministeria templi divisa sunt 1 Par. 24, 5 sqq.; 23, 13 sqq., et habitacula post exilium 2 Esdr. 41, 1; sorte S. Matthias electus est apostolus Act. 1, 26. Ex 1 Reg. 14, 36 sqq. elucet, sortium oraculum non fuisse situm in consulendo Urim et Thummim, quod putavit *Munst.* *Accedebant* igitur tribus, familiae, personae, et quidem plures simul, cf. 1 Reg. 14, 40, *iaciebat calculus* (*אֲבָרָה*), quem tesseram fuisse minime dubitandum est. Qui non *deprehenderetur*, ille *exibat* 1 Reg. 14, 41. Si quis abesset, v. g. Saul, alius eius nomine prostabat, dum mittebantur sortes.

v. 22 « *Et consulerunt post haec Dominum, utrumnam venturus esset illuc.* »

Vulg. LXX Syr. merito omittunt alterum וַיָּבֵן, et pro וַיָּבֵן legunt וַיָּבֵן; ergo: Venitne huc ille vir? *Syr.* Ubi est vir iste? potius secundum sensum, quam secundum textum.

Hac vice non per tesseras consuluerunt, sed per Urim et Thummim (*Menoeh.*, *Sanct.*); nam tesserae non poterant respondere « Ecce absconditus est domi ». Ergo, quod etiam per se verisimile est, intererat electioni pontifex (*Menoeh.*), cuius esset ex Urim et Thummim responsum elicere, cf. Num. 27, 21. וַיָּבֵן וַיָּבֵן etiam Iud. 4, 1; 20, 27 de eodem oraculo adhibetur; cf. Ex. 21, 26.

« Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi ». *Hebr.* et reliquae versiones pro domi habent *prope sarcinas*, cf. Gen. 31, 37; Ier. 46, 19. Non videtur Saul longius abfuisse. v. 23 « Cucurrerunt itaque et tulerunt eum inde. Stetitque in medio populi, et altior fuit universo populo ab humero et sursum ». v. 24 « Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo », corporis sc. proceritate et robore, nam haec sola videri poterant. « Et clamavit omnis populus et ait: Vivat rex ». In rege, ex solo hostium timore carnaliter petito, constanter laudantur corporis dotes, has solas propheta explicito commendat, his stultae plebi abunde satisfactum est.

v. 23 « Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro, et reposuit eum coram Domino; et dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam ». Reposuit apud arcam (*Sa. Mar., Lap.*), quae, sicut etiam alias cf. 14, 18, videtur illuc venisse cum pontifice. Quodnam fuerit illud scriptum, nescimus; certe non intelligit 8, 11 sqq., nam illud « iudicium regis », non « regni », describebat, non quaeagi oporteret a rege, sed quid de facto acturi essent reges (*Est.*).

v. 26 « Sed et Saul abiit in domum suam in Gaba; et abiit eum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda ». Ubi *Hebr. Syr.* habent וַיָּבֵן, *Vulg. LXX Chald.* aliam vocem additam legebant, quae secundum *LXX* erat בְּנֵי סִלְוִי, quod apud *Vulg. Chald.* designatum est in בְּנֵי סִלְוִי *pars. Illi filii roboris* seu viri robusti comitati sunt Saulem, ut regio illum obsequio honorarent; sine dubio munera protulerunt. An forte oblatio munerum ipsa « lego regni » praescribatur? Certe munera in toto Oriente regibus offerebantur: ita ab Israelitis Iud. 3, 15 Egloni Moabitae, a Davide Sauli 1 Reg. 16, 20 etc. Cf. *Calm.* Qui ea denegaret, reapse probebat animum regi infensum (*Clair*).

v. 27 « Filii vero Behai dixerunt: Num salvare nos poterit iste », novissimae cognationis filius? « Et desperaverunt eum, et non attulerunt ei munera. Ille vero dissimulabat se audire ». *Hebr.* Et ipse erat omnino tacens: habes hic, quod Rabbinii vocant, caph veritatis.

4) Saul post Ammonitas devictos ab omnibus agnoscitur 1 Reg. 11, 1-5.

Anc. — Brevi post affertur Gabaam nuntius de urbe Iabes ab Ammonitis misere obsessa. Coacto Saul exercitu, hostes primo mane adortus in fugam agit. Illic Galgala profectus ab omnibus rex salutatur.

Cap. XI v. 1 « (Et factum est quasi post mensem) ascendit Naas Ammonites et pugnare coepit adversum Iabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos foederatos, et serviemus tibi ». Ammonitis erat ad meridiem fluminis Iabor. Iabes caput erat regionis Galaaditidis, tribus Manasse, unius noctis itinere distans a Bethsan, quae 31, 12 prope montes Gelboe sita erat. Ille locus primae Saulis victoriae fuit, huc cadaver demortui regis perlatum est. Eadem porro pusillanimitas, quae toti populo persuaserat, nonnisi regis ducta efficaciter resisti posse Naas, viros Iabes induxit, ut, Dei et Samuelis ope neque petita, unam in dedicatione salutem quaerent. Prima verba ex *LXX* in *Vulg.* penetrarunt. *LXX* ultima praecedentis capitis verba יהיה כבדוֹרֵי שָׁרִי הָיָה כבדוֹרֵי שָׁרִי. Quodsi quaeras, quanto post electionem Saul tempore Naas castra fixerit apud Iabes, tempus oportuit esse perbreve, cum ex 12, 12 incursio Naas Hebraeis fuerit praetextus postulandi regis. v. 2 « Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc », hac conditione, « feriam vobiscum foedus, ut etiam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel ». Ad eruendum (*Hebr.*) recte explicat *Vulg.* ut etiam, male *Syr.* ut eruatis. Ponamque hoc (*Hebr.*): suffixum fem. pro neutro, respiciens totum praecedens incisum, vos ita mutilatos, ergo recte *Vulg.* vos. — Cur voluit Naas Iabesitis oculum erueri? Recte *Ios.*: ut dextro oculo effosso, et sinistro oculo obiecto clypeo obscurato, ad rem bellicam essent prorsus inepti; concessit tamen unum oculum, ut essent ad opera servilia idonei. Addit *Lap.*: ut terrorem Hebraeis omnibus iniiceret. Praeterea effossum oculum voluit esse « oris dehonestamentum » (*Menoeh.*), eratque futura tanto turpior mutilatio, quod ex foedere percusso locum habitura fuisset (*Munst.*). Porro haec crudelitas ostendit, Naas magis in animo fuisse, cladem a Iephthe Iud. 11 illatam ulcisci, quam solum Galaaditiden subicere (*Keil*).

v. 3 « Et dixerunt ad eum seniores Iabes », qui misericordiam impetraturi videntur in castra processisse: « Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad universos terminos Israel » (cf. Iud. 6, 35; 19, 29), « et, si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te », conditioni acquiescentes. Consensit Naas, tum quod septiduo prius urbem subigere non valeret, tum quod minime exspectaret, populum valenti duce destitutum tam brevi intervallo ad certamen proditurum esse. Ignorabat

regis factam electionem, quam ignorabant ipsi Iabesitae, qui nuntios non ad Saulem, sed ad universos terminos Israel deputarunt (*Clair*).

v. 4 « *Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis, et locuti sunt verba haec audiente populo, et levavit omnis populus vocem suam et flevit* ». v. 5 « *Et ecce Saul veniebat, sequens boves de agro, et ait: Quid habet populus, quod plorat? Et narraverunt ei verba virorum Iabes* ». Saul considerata quorundam invidia plebisque, regno neeum assuetactae, inconstantia, optimum duxerat ad pristinas redire occupationes, donec occasio offerretur regie agendi regique obsequii vindicandi. Similiter suam quisque domum abierant viri illi robusti, qui 10, 26 Sauli adhaeserant: nullus quippe tum stabili lege collectus erat exercitus. Perperam igitur *Welh.* (Prol. 262) exinde, quod h. l. viri illi non comparant, infert cap. 11 esse diversi a prioribus auctoris. v. 6 « *Et insilivit spiritus Domini in Saul* », — cf. 10, 7 « *Dominus tecum* » — « *cum audisset verba haec, et iratus est furor eius nimis* », propter opprobrium populo, cuius ipse rex esset, intentatum; propter opprobrium Domini, qui ipsum elegisset. v. 7 « *Et assumens utrumque bovem, concidit in frustra misitque in omnes terminos Israel per manus nuntiorum dicens: Quicumque non exierit et secutus fuerit Saul et Samuel, sic fiet bobus eius* ». Recte seipsum primum nominat Saul; addit autem prophetae nomen, quo mediante Dei in se virtutem derivari agnoscit. « *Addidit Samuelem, quod nondum approbatus esset rex ab omnibus, quasi dicat: Qui nolunt sequi Saulem, saltem sequantur Samuelem* » (*Vatabl.*). Factum omnino in memoriam revocat alterum levitae factum Iud. 49, 29, qui cadaver uxoris ab incolis Gabaa foede interemptae gladio concidit in duodecim partes, misitque in omnes terminos Israel; quasi dicat Saul: Si unius mulieris Israeliticae ulciscendae causa egressi estis « *quasi vir unus* » (Iud. 20, 4) contra unam tribum Benjamin, nunc, tam atroci iniuria integrae urbi Israeliticae intentata, egedimini « *quasi vir unus* » contra antiquos vestros hostes. — *Sic fiet bobus eius*: per manus hostium, inquit *Then.*, regionem totam depopulantium. Melius *Ios.*: per manus Israelitarum, poenam a rege latam executioni mandantium. Vel est sola imprecatio *Sic fiat*, quam utique rex parta victoria adimplevisset; et ita haec expositio in Iosephi expositionem recidit.

Utrumque bovem: melius « *par boum* » (*Sat.*). *Hebr.* non habet articulum, quare inferre non licet, Saulem cum unico boum pare ex agro reducem adfuisse. — Secundum accentum *hebr.* iungendum est *per manum nuntiorum dicens* (*Then.*); sed parum id facit ad sensum, cum probabilis idem nuntii et boum frustra et regis mandata circumtulerint. Nuntii vero articulum habent, non necessario quod idem sint, quia Iabes ad venerint (*Calm.*), sed quod iam voce *misit* eorum implicita iam mentio habita sit.

« *Invasit ergo timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus* ». *Malv.*: « *Timor Domini, vel quo Iehova timebant, vel immissus a Iehova, vel magnus et vehemens, ut nomen Dei adici solet ad augmentum* ». Ex Saulis indignatione percipiebat populus auctoritatem Sauli divinitus collatam. v. 8 « *Et recessit eos in Bezec, fueruntque filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Iuda triginta millia* ». *Bezec* tribus Issachar Iud. 4, 4, fere opposita urbi Iabes. *LXX* habet sexcenta millia et septuaginta millia, sed *Ios.* septingenta millia et septuaginta millia, quos numeros etiam *LXX* primitus habuisse suspicor. — De distinctione Iuda et Israel cf. dicta ad 8, 4. Ergo iam tempore, quo haec gesta sunt, *numerabantur* distincte Iuda et Israel. Alter numerus in priori censendus est inclusus, annon? Id omnino videtur; numeri sunt approximativi, non numeratione sed aestimatione comparati; sensus est, fuisse circiter trecenta millia, et quibus circiter triginta millia ad tribum Iuda pertinerint.

v. 9 « *Et dixerunt* » — *LXX Syr. dixit* — « *nuntii qui venerant: Sic dicetis viris, qui sunt in Iabes Gabaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol* ». *Cras* explicat *Syr.* diem consequentem reditum nuntiorum, et patet ex verbis Iabesarum v. 10 « *Mane exibimus* ». sed potuit ille reditus dies idem esse, quo recensitus fuerat populus, nam *Bezec* a *Iabes* non ita multum distat, et Sauli citissime agendum erat, ne *Naas* de eius adventu fieret certior. Cum nuntii Iabes aliquo tempore indigerint, ad nuntium per terram Israel circumferendum, et item *Hebraei* ad cogendum exercitum, supponi potest, septem dies a *Naas* concessos fere iam effluxisse; idque rursum confirmatur verbis v. 10, nam *Iabesitae* vix ante exactum septiduum sine suspitione paratos se profiteri poterant, ad se *Ammonitis* tradendos, oculo sc. orbandos. — Utrum verbis *cum incaluerit sol* indicetur summus calor tempore meridiano, an primus sensibilis calor matutinus, hora septima vel octava, quaeri potest. Alterum suadet *Ex. 16, 21*. Si prius supponas, erit sensus verborum: Non diutius vobis expectandum erit, quam *cras* usque meridiem; tum certissime perfecta erit salus. « *Venerunt ergo nuntii, et annuntiaverunt viris Iabes, qui lactati sunt* ». v. 10 « *Et dixerunt* »: — *vir* *Iabes* addunt *Hebr. LXX Syr.*; et pergunt *LXX*, recte secundum sensum ad *Naas Ammoniten* — « *Mane exibimus ad vos, et facietis nobis omne, quod placuerit vobis* ». Verba non fuerunt mendacium (*Keil*), sed anceps dictum (*Greg.*), quo hostes securi redderentur, atque certo certius a Saulis exercitu primo mane opprimerentur.

v. 11 « *Et factum est, cum dies crastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes, et ingressus est media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon usquedum incalesceret dies; reliqui autem*

dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter. E tribus simul partibus in castra irruerunt. *Vigilia matutina* est, quae Math. 14, 25; Marc. 6, 48 (cf. Luc. 12, 38) « quarta vigilia noctis » dicitur, tempus « sub auroram ipsam » (*Vatabl.*), fere a tertia ad sextam horam. — Ad ultima verba notat *Sanct.*: « Proverbium olet hic dicendi modus: non est necesse, ut duo in fuga coniuncti non fuerint ».

v. 12 « *Et ait populus ad Samuelem: Quis est iste, qui dixit: Saul nunc regnabit super nos?* » Recte *kethib* reddit *Vulg.* interrogative. Sed *keri LXX Chald. Syr.* legunt negationem *Saul non regnabit super nos*. « *Date viros, et interficiemus eos* ». Cf. 10, 27 et adverte plebis animos mutabiles. v. 13 « *Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel* ». Sapienter Saul, non expectato Samuelis responso, generosum et prudens consilium eloquitur. Idem fecit David 2 Reg. 19, 22, sed eiusmodi indulgentiam per senon plenam praestitisse securitatem, ostendit 3 Reg. 2, 8 sq. — Cur ad Samuelem populi petitio dirigitur? Licet Samuel proclamaverat Saul regem, tamen iudiciali potestate ipse non nisi post hanc victoriam cap. 12 se abdicavit, a Saule interim 11, 7 plane singulariter honorabatur. Praeterea eorum, qui Saulem regem repudiassent, condemnatio potius spectare videbatur ad Samuelem, cui totum instituendi regni negotium divinitus demandatum fuerat.

v. 14 « *Dixit autem Samuel ad populum: Venite et eamus in Galgala, et innovemus ibi regnum* ». Ex locis sanctioribus 7, 16 recensitis, Galgala propius ceteris aberat a labes. v. 13 « *et perrexit omnis populus in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, et immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et laetatus est ibi Saul et cuncti viri Israel nimis* ».

Perperam *LXX* alteram introducant Saulis unctionem, qualem adhibuit esse Davidi 2 Reg. 2, 4 legimus. Quid ergo Galgalis actum est? Longe maiori solemnitate regni institutio celebrabatur, sacrificia offerebantur, sequebatur convivium, omnisque nemine excepto populus regi adhaesit.

5) Samuel iudicis officium abdicat 1 Reg. 12, 4-25.

ARG. — Samuel Galgalis officium iudicis abdicat; habita ad populum oratione suam in republica administranda integritatem vindicat, portenta a Deo pridem patrata populi ingratitudinem recenset, petitionem regis instituendi ex animo pusillo profectam carpit, institutum regem demonstrat, recessuris a Deo adversa indicit, precibus se pro illis semper intercessurum esse pollicetur. Cuius verba miraculo de coelo facto confirmantur.

Cap. XII. Hoc capite Samuel, quod iam perspexit *Theodoret.* et pro eum *Sanct., Lap.* aliique, *abdicat a se iudicis officium*; quod enim ex 7, 13 obiicit *Clair*, iudicem fuisse Samuelem omnibus diebus vitae suae, explicatum ib. habes, agi de diebus vitae Samuelis usque ad conscriptum cap. 7, non usque ad vitae exitum transactis. Oratio haec sane habita est Galgalis, ipsa occasione celebratae regni institutionis. Ut 10, 18 sq., ita rursus hic duobus primis versibus exponitur status quaestionis. v. 1 « *Dixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram iuxta omnia, quae locuti estis ad me, et constitui super vos regem* ». Ita egerat ex ter repetito divino mandata 8, 7. 9. 22. v. 2 « *Et nunc rex graditur ante vos* ». Exprimitur tota gubernatio, speciatim vero imperium militare, cf. 8, 20: « *Egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis* ». Adest rex: ego igitur iam possum iudicis munus adicare. Adest rex, quo praesente rationem reddere possim gesti officii. « *Ego autem sensi et incanui: porro filii mei vobiscum sunt* », iudiciali dignitate iam privati et in ordinem subditorum redacti; mei igitur solius agenda restat causa.

Sensus non est: Ego ob senium impar iam sum muneri iudicis sustinendo secus enim ex parte evanesceret ratio, ob quam cap. 8 Deo et Samueli displicere rat regis petitio. Quaecumque hoc versu dicuntur, praeparant ultimam vocem « *ecce me* » seu, ut recte vertit *Vulg.*, « *ecce praesto sum* ». Hinc: Ego senex deoque reddendae rationi omnino maturus; ego senex, ergo non differenda diu ius reddenda ratio. — Sed quid sibi vult *filiorum* mentio? *Then.*: Senex sum, nam, uti videtis, adultos habeo filios. Ast, quare eo argumento utatur Samuel ad rem luce clariorem demonstrandam! Norant universi atque cernebant, illum senio esse confectum. Infelicis etiam *Vatabl.*: « *Succedent in locum meum poteritis eos consulere de rebus sacris* ». Praeclari consiliiarii, qui iam ob avaritiam iudicis officio fuissent privandi! Unde mitigandam iudicavit eam expositionem *Cler.*: « *Qui, licet avari, fidem tamen et strenuum in multis operam poterant populo Hebraeo navare* ». Melius *Tremell.* (apud *Then.*), *Tir.*: Adsum filii ad satisfaciendum, si cui debitor sum; vel *Clar.*: En, filii mei in vestra potestate sunt, delicta patrum in filiis puniri consueverunt, accipite ergo rationem et, si sentem me inveneritis, ab ipsis poenam exigit. Sed periculi plenum erat hoc argumentum: potuit enim quis suggerere, haberi sufficientem causam, cur filii pro peccatis propriis plecterentur, et eorum quoque in eo consensu discutendam esse causam. Quem sensum directe exprimunt *Menoch., Calm.*: « *Si cui vestrum est de illis querela, habetis illos in vestro coeta; facile est unicuique, reos illos apud regem agere* ». Optime placet *Mate.* expositio: « *In ordinem redacti sunt, auctoritate iudicum exuti, privata vobiscum conditione vivunt* », ergo mei solius causa agenda est, nam filiorum causam ego ipse iam expedi. Placet hic sensus multo magis quam alter, qui Sannaem inducit populum quasi provocantem, ut in filios animadvertat. Samuelis sane officii fuerat, iniustitiarum, quae se iudice patratae fuissent a filiis, poenas sumere.

« *Itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce praesto sum* ». Scitis omnia, quaecunque egerim; mitite igitur moras, ad examen meorum gestorum accedite: ecce praesto sum! v. 3 « *Loquimini de me coram Domino et coram christo eius* ». — Recte LXX Chald. Syr. testificamini contra me, nam enim esse sensum expressionis hebr. docet Num. 35, 30; Deut. 19, 18; 2 Reg. 1, 16; Ex. 20, 16; cf. etiam infra v. 5 « *Testis est Dominus adversum vos* ». Magna viri confidentia, qui eosdem et iudices constituit et accusatores: sed utique accusatio pronuntianda erat coram Domino, qui toties Samuelis partes susceperat, omnipotenti, omniscio, iustissimo rege populi Israel, et coram Christo eius, visibili eius vicario, eius spiritu, virtute, auctoritate imbuto — « *utrum bovem cuiusquam tulerim aut asinum; si quempiam calumniatus sum* », i. e. ex usu loquendi Vulg. oppressi, « *si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi* ». Nervosius Hebr.: *Bovemne cuiusquam tuli? an asinum cuiusquam tuli? eequem oppressi? eequem laesi? eequus ex manu acceptavi propitiationem*, i. e. donum, quo se quis redimat a poena? « *Et contemnam illud hodie, restituamque vobis* ». Haec omnino iugenda prioribus, et probabiliter vertenda: *Eccuius ex manu acceptavi propitiationem, et averti oculos meos ob illam a scelere, quod carpere, a poena, quam infligere debui? Profitetur Samuel, se perseverasse immunem ab eo scelere, quod maxime 8, 3 in filiis reprehenderat populus: « declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, et perverterunt iudicium* ». Quod versiones reddunt *restituamque vobis*, notat Munst. posse etiam verti « *et respondebo vobis* »: re uterque sensus coincidit.

Vertimus secundum Hebr., ad quem facile Chald. revocatur. Eandem textum, sed minus accurate, reddit Vulg. et contemnam illud hodie, i. e. avertam oculos meos ab illo. Sed futurum cum 7 habet praeteriti significationem; vox hodie qua via irrepserit, nescimus. — Longe aliter legebant LXX, quorum lectionem cum altera confudi Syr.: *עניתי לך, Eccuius ex manu acceptavi propitiationem et par calcorum? Testificamini contra me*. Quem textum praefertur Then., Welth., ut igitur asserat Samuel, se pro absolvendo reo nullum unquam donarium accepisse, ne rem quidem minimam, qualis esset par calcorum. Et provocant ad Am. 2, 6 (cf. 8, 6): « *pro eo, quod vendiderit pro argento iustum, et pauperem pro calcamentis* ». Magnaque accedit auctoritas ex Eccl. 46, 22 (19): « *Et ante tempus requitionis de sacculo testimonium praebuit (Samuel) in conspectu Domini et uncti; pecunias et usque ad calcamenta ab omni carne non accepit, et non accusavit illum homo* ». Dico tamen: certum est, Siraciden in consulenda scriptura adhibuisse versionem LXX; certum est ex ipsa Siracidae citatione, illud mendum, si mendum sit, antiquius infuisse versioni LXX; certum est, illud mendum, si mendum sit, Samuelis loquentis ideam substantialiter nequaquam mutare; aliunde inspirationis conceptus non videtur excludere, ut auctor inspiratus, ad 1 Reg. 12, 9 secundum LXX appellans, illud mendum, si mendum sit, transsumpsit, cum illud sensum substantialiter non mutet; potuitque

illud tanto facilius transsumere, quod ipse minime praetendat citationem verbaalem textus originalis dare: ergo, salva Siracidae auctoritate, possumus stare textui Hebr. Vulg. Chald.

Uvis Samuel ex conscientia innocentiae loquatur, tamen verba restituamque vobis innuunt, eum saltem mediocriter opulentum fuisse. — Ceterum, cum tantum agatur de numeribus iniuste acceptis, non sequitur, quod vult Duquet, prophetam recusare consuevisse manuscula, qualia 9, 8 recensentur.

v. 4 « *Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quidpiam* ». Samuel non est contentus mera suae innocentiae affirmatione, sed eandem vult iuramento firmari: v. 5 « *Dixitque ad eos: Testis est Dominus adversum vos, et testis christus eius in die hac, quia non inveneritis in manu mea quidpiam. Et dixerunt: Testis* ». Vos contra me murmurastis, me accusastis: accusatio in eos, qui gubernant, est praeprimis iniustitiae; si iniustitiae rei non sint, ergo neque accusandi, sed potius iuvandi. Patentes igitur, me immunem esse ab iniustitia, contra vosmetipsos fassi estis, et Deum et regem testes habetis adversum vos. v. 6 « *Et ait Samuel ad populum: Dominus, qui fecit Moysen et Aaron, et eduxit patres nostros de terra Aegypti* », Iehova Deus foederis testis est: ita supple cum LXX. Sed non est necesse cum Then., Welth. supponere, excidisse verbum, licet 7 post 6 facillime potuerit excidere: longe praegnantior est sententia, qualem textus habet. *Qui fecit Moysen et Aaron*, sensu historico, tales ac tantos viros, cf. Hebr. 3, 2 (Malv.).

Sui defensio non erat illud, quod Samuel sua oratione primarie intendebat; nemo enim eius integritatem, quantum novimus, in quaestionem vocaverat. Praeprimis cordi ipsi erat vindicare divinum honorem in facto institutionis regni. Sed ideo procuravit, ut primum eius integritas solenni iuramento agnosceretur, ut inde iure tanto magis indubio posset assurgere tamquam accusator populi et vindex laesi divini honoris. Porro ad hoc iam transit, pronuntians Deum, qui testis fuerit agnitae suae innocentiae, esse ipsum Dominum, Iehovam, eoque nomine foederis Deum. Quod foedus cum populo in initum est per manus Moysis et Aaron, tempore siquidem patriarcharum populus non erant. v. 7 « *Nunc ergo state* », — quod decet accusatos, quasi excusationibus pugnaturi contra meas accusationes — « *ut iudicio contendam adversum vos coram Domino, de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum et cum patribus vestris* ». Dicendo *vestris*, non « *nostris* », se tamquam accusator populo opponit. Quaecunque beneficia Dominus populo Israel praestabat, quatenus fructus erant eius in servando foedere fidelitatis, *iustitiae Domini* (Hebr.) erant: iustum est enim foederis stare (Keil). — Cur non etiam « *coram christo Domini* » iudicio contendit, cf. v. 3. 5? Saul iam non

potest iudicis partes agere cum ipse culpae populi intimo nexu copulatur, sitque rex Deo quasi invito extortus.

In sequentibus propheta eo utitur argumento, ut ostendat, quoties temporibus anteactis Israelitae similibus vel maioribus fuerint oppressi periculis, maxime ob sua peccata, ac deinde cum poenitentia et fiducia clamaverint ad Dominum, toties illum varios providisse egregios viros, qui eos ab hostibus liberaverint. Quibus exemplis exaggerat populi ignaviam, in periculo Ammonitarum regem sibi exposcentis, quasi non eadem atque prius ratione Deus etiam ea vice eum salvare potuisset. Plura de hoc argumento vide apud *Sanet*. v. 8 « *Quomodo Jacob ingressus est in Aegyptum* », — haec veluti prodisis, quam merito claudunt *Masor*. Athnach. *Jacob* intelligitur patriarcha cum familia, ipse iam populus recens natus. *Aegypti* nomen non est loci solum, sed illico oppressionem in memoriam revocat; unde pergitur « et clamaverunt » — « *et clamaverunt patres vestri ad Dominum, et misit Dominus Moysen et Aaron, et eduxit patres vestros de Aegypto et collocavit eos in loco hoc* ». Samuel non intendit dare chronologicam synopsis historiae populi electi, sed conspectum omnino generalem. Quare, omissis omnibus infidelitatibus, quae in eserto locum habuerant, unico aspectu complectitur totum tempus ab exitu de Aegypto ad ingressum terrae sanctae. Praestitit quippe eo tempore Deus illud, ad quod ipse in foedere se obstrinxerat Ex. 6, 4, 8; quomodo vicissim populus pacto steterit, enuntiat v. 9 « *Qui oblitii sunt Domini Dei sui, et tradidit eos in manu Sisarae, magistri militiae Hasor, et in manu Philistinorum, et in manu regis Moab, et pugnaverunt adversum eos* ». Hebr. LXX vendidit eos, quasi debitores insolventes; gentiles vero a Deo exactores mittuntur, qui debitum extorqueant. Inimici non recensentur ordine chronologico. Primus, saltem in narratione sacra, est Sisara, cuius clades celeberrima erat, posterior tamen clade Eglon, regis Moab Iud. 3, 12; Philisthaei iterato populum Dei molestaverunt Iud. 3, 31; 10, 7; 13, 1 sqq., maxime vero Samuelis aeo. v. 10 « *Postea autem clamaverunt ad Dominum, et dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, et servivimus Baalim et Astaroth; nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, et serviemus tibi* ». Et nunc, seu nunc autem confidimus, poenitentiam cum proposito flexuram esse indignationem tuam iustam, ideoque clamamus: Erue nos. En, quae in praecedentibus periculis saluti fuerat Israeli, poenitentia iuncta fiducia. v. 11 « *Et misit Dominus Ierobaal et Badan et Iephthe et Samuel, et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, et habitastis confidenter* ». Exaggerat partae salutis universalitatem in circuitu, et suavitatem, habitastis securi. Per iudices eruebat Deus, etiam er Samuelem; unde repudiandis Samuelem populus vere 8, 7 Deum

repudiabat. Putant aliqui, immodestius Samuelem se ipsum, aliis quibusdam iudicibus praetermissis, efferre; quare praeferunt lectionem *Syr. Samson*. Sed haec lectio confirmatione caret, et Samuelis argumentum mire roboratur ex hoc, quod efferatur, tempore incursionis Naas exstitis iudicem aliquem a Deo electum. — Ierobaal est Gedeon. Pro Badan cum *hethib LXX Syr.* corrige Barac. Ordo nominum neque est chronologicus, neque respondens ordini v. 9; Barac vicit Sisaram, Samuel Philisthaeos; sed Gedeon vicit Madianitas, et Iephthe Ammonitas, qui v. 9 non recensentur. Nominantur iudicum notissimi, quique magis universalem salutem effecissent. v. 12 « *Videntes autem, quod Naas, rex filiorum Ammon, venisset adversum vos, dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis; cum Dominus Deus vester regnaret in vobis* ». Cf. 8, 19; 10, 19.

Iam loquitur Samuel de recentissimo eorum peccato. Quod non fuit idem atque illud v. 9. 10 enuntiatum. Ibi neglexerant cultum Dei « *servientes Baalim et Astaroth* », fidei tamen et fiduciae non fuerant immemores. Nunc neglexerunt fiduciam Deo debitam propter compertam eius in foedere servando fidelitatem, et multoties per iudices, imo semel per ipsum Samuelem effectam salutem. Ignoraverunt Dominum ipsum esse suum regem, neque sufficientem securitatem nisi in rege humano se repturos esse arbitrati sunt. *Greg.*: « *Qui ad omnia pericula submovendo Dominum praesentem habuit populus, hominem super se regem necessarium non habuit* ».

v. 13 « *Nunc ergo praesto est rex vester, quem elegistis et petistis; ecce dedit vobis Dominus regem* ». Elegerunt regem prae iudice, non Saulem prae alio, hunc enim *dedit* eis Deus. Quam diversa haec exauditio ab aliis v. 10. 11 memoratis! Illae consequentur contriti atque meliora proponentis animi supplicationem; haec decernitur in poemam (cf. 8, 7. 9. 22) petulantis postulationis. Est ipsa quoque una ex « *iustitiis* » (v. 7) Domini. Conditio populi sub rege inordinate petito inferior est priori eius conditione sub iudice a Deo constituto, inferior futura conditione sub rege a Deo praecordinando (Deut. 17, 13). Cum tamen ea conditio non sit simpliciter infausta, sicut servitus sub regibus gentium, non retractatur, sed fidelitate in cultu Dei corrigenda et consecranda relinquitur. Hinc v. 14 « *Si timueritis Dominum, et servieritis ei, et audieritis vocem eius, et non exasperaveritis os Domini, eritis et vos et rex, qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum* ». Samueli maxime cordi illud est, ut Dominus revera maneat « *rex* » Israel (v. 12), ut Dominus « *incedat* » (v. 2) ante populum ipsunquae regem humanum, seu ut tam populus quam rex *sint post* (Hebr.) Deum, sequantur Deum (*Menoch*).

Esse post pro sequi habes Ex. 23, 2; 2 Reg. 2, 10; 15, 13. — Sententia Hebr. non est manca, sed potest verti sicut *Vulg.* — *Keil*: « Dummodo timeatis, audiat, sequamini! » Constructio correcta, sed minime correspondens constructioni versus sequentis (*Thon.*): duo quippe versus correspondent invicem, eadem voce incipiunt, unus positivus, alter negativus est. — *Exasperaveritis*, verbotenus amarificaveritis, ad nauseam provocaveritis et ad iram (*Lap.*).

v. 13 « *Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones eius, erit manus Domini super vos, et super patres vestros* »; *keri Chald. Syr.* sicut super patres vestros, et hic omnino est sensus. Conclusio practica ex hucusque dictis ea fluit, ut populus de admissio peccato doleat, et cum maiori timore Deo serviat. Hanc conclusionem ut efficacius inculcet Samuel, addito miraculo dictis fidem facit.

v. 16 « *Sed et nunc state, et videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro* ». v. 17 « *Numquid non messis tritici est hodie* » seu *nunc*? Nonne tempus anni est, quo minime pluere consuevit? Tempus sc. a medio mense Maio ad medium Iunium. Etiam *IIier.* in An. 4, 18 pluviam eo anni tempore factam miraculo adscribit. « *Invocabo Dominum, et dabit voces et pluvias; et scietis et videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem* ». v. 18 « *Et clamavit Samuel ad Dominum, et dedit Dominus voces* », i. e. tonitrua, « *et pluvias in illa die* ». Miraculum est analogum ei, quod 7, 10 narratur: illud Philisthaeos, hoc ipsos Iudaeos percudit terrore. Fuit autem is timor salutaris: v. 19 « *Et timuit omnis populus nimis Dominum et Samuelem, et dixit univ ersus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum* », nunc magis tuum quam nostrum, quia abiicimus eum (cf. *Menoeh.*), « *ut non moriamur. Addidimus enim univ ersis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem* ». *Sanct.*, *Tir.* putavere, Hebraeos timuisse, ne fulgure interirent; potestque urgeri, eos eadem sibi timuisse, quae Masphae ipsis spectantibus accidissent Philisthaeis. Planius tamen ita. Miraculum patrabatur in confirmationem ante dictorum, eos sc. regem petendo magnum admisisse nefas. Hinc in illo phaenomeno contemplabantur quasi manum Domini sibi iamiam imminentem, agnoscebant culpam et supremam, quam se promeritos esse intelligebant, deprecabantur poenam.

v. 20 « *Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis univ ersum malum hoc; veruntamen nolite recedere a tergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro* »; v. 21 « *et nolite declinare post vana, quae non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt* ». Eos a timore servili ad filialem erigere studet atque ad eum scopum, quae ultimis versibus dixerat, repetit. Verum utique est, inquit, vos peccatum hoc grande admisisse, ideoque merito de illo dolere; non

tamen pusillanimitati indulgendum, quia, certis conditionibus servatis, Dominus populo suo (v. 22) aderit. Conditiones sunt, ut a Domino non recedant, v. 14 iam inculcata, et ut post vana non declinent. Severissima haec vox, qua tandem utitur propheta, postquam suaviori fiducia affectu auditorum corda subegit. Quanam ista *vana* intelliguntur? Primum omnino fiduciam mere naturalem, in subsidia humana repositam, qualem in petendo rege ostenderant; dein utique etiam fiduciam idolorum et consequentem idololatriam, contra quam constanter Samuel praedicaverat, et cuius mentio in hac ipsa oratione v. 10 saltem indirecta habetur. Vana ista non *proderunt* ad bonum, neque *eruent* a malo, idque non propter accidentalem aliquam, sed propter essentialem insufficientiam, quia *vana sunt*. Non poterat nervosius propheta suum implacabilem horrorem exprimere. — Dictis conditionibus observatis, iam nulla superest causa timendi: v. 22 « *Et non derelinquet Dominus populum suum, propter nomen suum magnum; quia iuravit Dominus facere vos sibi populum* ».

Non *derelinquet*, licet ipsi 8, 7 *abiicerint*. Qui modo peccati conscii v. 19 Dominum vocaverant *Deum tuum*; hos nunc, affecta reconciliatione, appellat *populum suum*. Quam formam *Vulg.* ab אלהי derivavit (*iuravit*), ea secundum *Hebr. Chald. Syr.* derivanda est a אלהי, ergo *placuit, voluit, decrevit*. Cum Deus decreverit facere sibi Israel in populum, et hoc decretum etiam iuramento firmaverit (*Vulg.*), Deus suo *nomini* maculam inconstantiae inureret, si populum suum proiiceret. Tanta est firmitas fundamenti, cui fiducia Israelitarum superstruitur, ab omni utique *vanitate* longissime aliena.

v. 23 « *Absit autem a me hoc peccatum in Dominum, ut essem orare pro vobis, et docebo vos viam bonam et rectam* ». Respondet Samuel ad petitum v. 19 ad se individue directum: « *Ora pro servis tuis ad Dominum* ». Propheta, inquit *Greg.*, eos, qui se abiecerunt, abiicere nefas ducit; et 76, 970: « *Culpam vir sanctus perpetrare se credidit, si eis, quos adversarios pertulerat benignitatem gratiae non reddidisset in prece* ». Censet se stricte obligari qua Hebraeum, ad contribuendum pro viribus saluti populi; strictius etiam qua prophetam, quem constituit Deus mediatorem inter se et populum, ut orationem Deo offerat pro populo et nomine populi, charismatibus prophetiis ad bonum populi utatur, et imprimis propheticas Dei instructiones eidem communicet. Quae, si negligeret, peccaret ipse « *in Dominum* ». v. 24 « *Igitur time te Dominum, et servite ei in veritate et ex toto corde vestro; vidistis enim magnifica, quae in vobis gesserit* ». Pro igitur *LXX* non inepte *tantummodo*: haec unica requiritur conditio, iam v. 14, 20 inculcata; hac una neglecta, nihil proderunt prophetae orationes et institutiones. *Hebr.* verti potest:

« Quia videte, quomodo magnificatus est in vobis! » idque tam temporibus antea, quam ipso iudicante Samuele. v. 23 « *Quodsi perseveraveritis in malitia, et vos et rex vester pariter peribitis* ». Propheta, veluti praescius neglectum iri sua monita, hac voce minatoria concludit. Haec oratione abdicasse iudicis officium Samuelem, etiam innuitur sequenti versu, illico initium regni Saul pronuntiantem.

PARS II. SAULIS A REGNO REPROBATIO 1 REG. 13-16.

Tantum abest ut s. auctor totius regni Saulitici historiam texat, ut evidenter ex toto regno ea sola facta seligat, quae reprobationis causa fuerit. Utrum bellum Philisthaicum, quod modo narratur, primum fuerit, nescimus.

1) Saul ob diffidentiam Galgalis admissam carpitur 1 Reg. 13, 4-16.

ARG. — Praedixerat Sauli Samuel 10, 8 : « Et descendes ante me in Galgala, ego quippe descendam ad te, ut offeras oblationem et immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis, donec veniam ad te et ostendam tibi, quid facias ». Iam aderat probationis praenuntiatae tempus. Philisthaeis Israelitas imparatos adortis, exspectavit quidem Saul septiduo iuxta placitum Samuelis, peccavit vero defectu timoris filialis et fiduciae, quae Deus 12, 24 sq. per prophetam inculcaverat; peccavit eo quod, dilato praeter expectationem prophetae adventu, rem fere pro desperata habuerit, nec nisi holocausto praecipitanter oblato restituendam. In cuius pusillanimitatis poenam non ipse quidem, sed eius posteritas regno est exclusa.

Cap. XIII v. 1 « *Filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset, duobus autem annis regnavit super Israel* ». Textus disputatissimus, qui ignoratur a LXX et, quoad priorem partem, etiam a *Ios.*, fortasse quod illi de eo restituendo desperarent. Versus evidenter vult dare annos aetatis et regni Saul : eadem siquidem formula constanter initio singulorum regnorum recurrit, cf. 2 Reg. 2, 10; 3, 4; 3 Reg. 14, 21; 22, 42; 4 Reg. 8, 17 etc. Aliunde evidens est, numeros, uti nunc leguntur, non potuisse ab auctore scribi, sed debere esse corruptos.

Hebr. *Filius anni erat Saul, cum regnare coepisset etc.* Chald. : *Sicut filius anni, in quo non sunt culpae, erat Saul, etc.* Syr. : *Cum anno uno vel duobus regnasset Saul in regno suo super Israel, elegit sibi Saul etc.* Quas duas versiones alii aliter modificaverunt : sed admitti neutra potest ob rationem supra positam, formulae siquidem sensus dubium non patitur. Ceterum ex Hebr. et Chald. patet, *Vulg. unius*

et Syr. *uno* explicationis gratia textui esso addita. Antiquiores interpretes fero sequebantur Chaldaeam, fuisse Saulem innocentem uti unius anni infantem, quando regnare coeperit, atque in hac felici conditione duos annos regnasse : ita *Ps. Ilier., Greg., Eucher., Angelom. Procop., Abul., Cal., Lyr., Sa. Est.* ; ubi alii cum *Sanct.* biennium illud de toto regno intelligunt, alii cum *Vatabl.* illud ad solam Saulis reprobationem contrahunt. Meminerunt *Mar. et Malv.* opinionis quorundam Hebraeorum, interessisse annum a privata Saulis unctione vel publica eius electione usque ad regni innovationem Galgalis factam 11, 14, atque inde alterum annum, quoad 13, 2 Saul delectum habuit trium millium virorum. *Tir. et Malv.* parenthesis quamdam astrunt : « Agens primum annum Saul in regno suo (duobus autem annis regnavit super Israelem), elegit sibi tria millia etc. ». Haec omnia sunt perquam violenta, maxime cum agatur de formula, quae frequenter et determinato omnino sensu in Regum libris adhibeatur. — Facillima est solutio *Canis* (De loc. theol. XI), in priore versus parte antiquitus excidisse numerum, hoc modo : « Filius... annorum erat Saul ». Quam *Canis* O. P. sententiam ignorans *Malv.* O. P., vehementius in eiusdem sententiae *Scaligerum* invehitur : « Illic est divinus Scaliger, qui ab ipso aeterno Patre potestatem accepit mutandi et supplendi sacras scripturas ». Sed parcat Scaligero *Malv.*, cuius sententiam primo loco recenset *Calm.* et nunc sequuntur plures. Imo *L. Reinke* (Beitraege I. 133) censet, ipsum s. scriptorem primitus versus omisso aetatis numero narrationi inseruisse, quod cum tum numerum comperit non habuerit; quem postea aut supplere omisit, aut nunquam cognovit. Cuius sententiae sunt *Thien., Mitsig., Wellh.* — Quaeenam fuerit Saulis aetas initio regni, nescimus; quod enim aliquis codex LXX (in Hexapla) habet « triginta », videtur esse coniectura. Alii putant fuisse fere quadragenarium, quod filium haberet Ionatham, quem initio regni v. 2 iam copis praefecerit : sed, quantum tempus inter bellum Ammoniticum et Philisthaicum intercesserit, ignoramus; potuit illud esse plerumque annorum, maxime si regno Saul quadraginta anni tribuantur.

Etiam Saulis regnum *biennio* longius duravit. Secus David, qui triginta annos natus 2 Reg. 5, 4 regnum obtinuit, fuisset viginti octo annorum, quando unctus est a Samuele : at longe iunior tum fuisse 16, 11 ; 17, 33 describitur. Insuper quatuor supremo regni Saul menses versabatur David 27, 7 apud Achis, regem Geth. Restant igitur illius biennii menses viginti, quibus debuit David rogi ita fieri familiaris, ut in generum regis 18, 21 assumeretur; debuit praeter regis filiam alias duas 25, 42 sqq. ; 30, 5 duocero uxores, et interea ea omnia peragere, quae ab eo contra hostes et in fuga gesta esse narrantur. Quae omnia certe nonnisi insignis roboris et mirae agilitatis vir potuit mensibus viginti absolvere. — Act. 13, 21 assignantur regno Saul quadraginta anni, eosdemque *Ios.* (Ant. VI. 14. 9) habet, tribuens octodecim Sauli vivente Samuele, et viginti duos eo defuncto. Aliqua confirmatio inde sumitur, quod 2 Reg. 2, 10 *Isoseth* tribuantur quadraginta anni, ille enim 1 Reg. 14, 49 inter filios Saul nondum recensentur, ergo videtur a Saule genitus esse post acceptum regnum. Numerus hic quadragenarius certo est retinendus, quamdiu nullum exstat argumentum, illum falsum esse demonstrans. Facile insuper antiquis characteribus permutari poterant 𐤁 (40) et 𐤁 (2).

v. 2 « *Et elegit sibi Saul tria millia de Israel* ». Initium id fuit exercitus permanentis ad auctoritatem regis tuendam tam contra hostes externos, quam contra domesticos inimicos, cf. 10, 26. *Thien.* putat, Saulem ab ipso regni exordio consilium iniisse Philisthaeorum debellandorum :